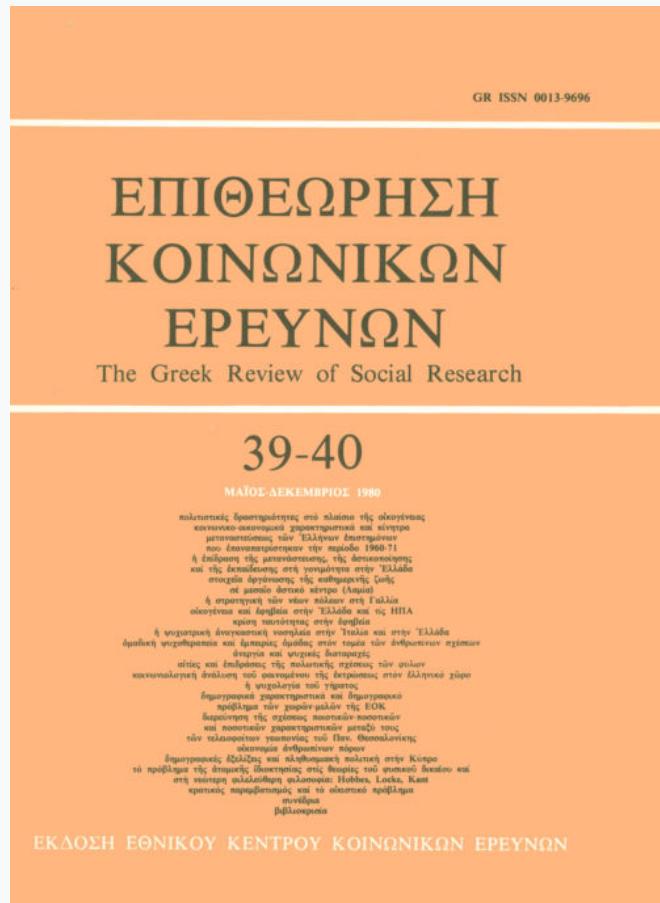

The Greek Review of Social Research

Vol 39 (1980)

39-40

Ανεργία και ψυχικές διαταραχές

Μιχάλης Γ. Μαδιανός

doi: [10.12681/grsr.555](https://doi.org/10.12681/grsr.555)

Copyright © 1980, Μιχάλης Γ. Μαδιανός

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](#).

To cite this article:

Μαδιανός Μ. Γ. (1980). Ανεργία και ψυχικές διαταραχές. *The Greek Review of Social Research*, 39, 310–315.
<https://doi.org/10.12681/grsr.555>

I. είσαγωγή

άνεργία καί ψυχικές διαταραχές

τοῦ
Μιχάλη Γ. Μαδιανού
Ψυχίατρου

Η συσχέτιση κοινωνικῶν, πολιτιστικῶν, ἀκόμα καὶ οἰκονομικῶν φαινομένων, μὲ βιολογικές, γενικότερα λατρικές ἡ εἰδικότερος ψυχιατρικές παραμέτρους ἀποτελεῖ τὴν βασική προϋπόθεση γιὰ τὴ σφαιρική ἀνάλυση καὶ κατανόηση τῶν φαινομένων αὐτῶν. Τὸ λατρικό μοντέλο τῆς θεώρησης τῶν ἀτομικῶν προβλημάτων ὑγείας «ἐν κενῷ», σὲ στενά τεχνοκρατικά δρια, εἶναι σήμερα ξεπερασμένο.

Τύπαρχον παραδείγματα ἐρευνῶν ποὺ ἀκολούθησαν αὐτὴ τὴν προβληματική, πού συσχέτισαν δηλαδὴ τίς κοινωνικές ταξεις π.χ. μὲ τὴν ψυχική ἀρρώστια (Halingshead and Redlich: 1958), ἢ τὴν ποιότητα καὶ τὸν τόπο τῆς κατοικίας μὲ διαγνωστικές ψυχιατρικές κατηγορίες (Faris καὶ Dunham: 1939), ἢ, τέλος, τὴν οἰκονομική κατάσταση μᾶς περιοχῆς μὲ τὴν ψυχική νόσηση (Brenner: 1973), γιὰ νά ἀναφερθοῦμε μόνο στὸν τομέα τῆς ψυχιατρικῆς.

Στίς μέρες μας, ποὺ ἡ οἰκονομική κρίση δλοένων καὶ ἐπιτείνεται, ἡ ἀνεργία εἶναι τὸ πρῶτο ἀποτέλεσμά της, μὲ περαιτέρω ἐπιπτώσεις στὴ σωματοψυχική ισορροπία τῶν ἀτόμων ποὺ ἔχουν τὴν ἐργασία τους.

Ο W. Stead, τό 1942, μέσα ἀπὸ τὴν ἐμπειρία τῆς οἰκονομικῆς καταστροφῆς τοῦ 1929-30, γράφει διτὶ «ἡ ἀνεργία εἶναι ἡ ἀποτυχία τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος καὶ ἐπηρεάζει τὰ περισσότερα ἀτόμα, προξενώντας τὴ μεγαλύτερη καταπόνηση, σωματική καὶ ψυχική. Ἡ ἀνεργία εἶναι τὸ σύμπτομα τῆς ἀνισότητας τῆς καπιταλιστικῆς οἰκονομίας, τόσο σοβαρό πού ἀπειλεῖ τὴν ισορροπία ὀλοκλήρου τοῦ συστήματος καὶ τὴν ἀτομική σωματοψυχική ισορροπία τῶν μελῶν του».

Σκοπός αὐτῆς τῆς ἐργασίας εἶναι ἡ προσπάθεια μᾶς διερεύνησης τῆς ἐπίπτωσης τῆς ἀνεργίας στὴν ψυχική ισορροπία τοῦ ἀνέργου ἀτόμου. Επιφαναικά, τὸ πρόβλημα φαίνεται ἀπλό. Κάθε ειδούς ἀπώλεια, π.χ. ὄλικον ἀγαθῶν, ἐργασίας, κτλ., συνεπάγεται μιὰ ψυχοσυναισθηματικὴ ἀντίδραση τοῦ ἀτόμου, γεγονός πού ἔχει ἐπιβεβαιωθεῖ ἀπὸ δρισμένους ἐρευνητές.

Ἡ ἐκτενέστερη λοιπόν ἀνάλυση τῶν ψυχοκοινωνικῶν παραγόντων, πού παρεμβαίνουν στὴν ἐκδήλωση ψυχικῶν διαταραχῶν σ' ἔναντι ἀτόμου, καθὼς καὶ ἡ σχετική βιβλιογραφική ἀνασκόπηση, ἀποτελοῦν τίς βασικές κατευθύνσεις αὐτῆς τῆς ἐργασίας.

II. ἡ σημασία τῆς ἐργασίας

Ἡ ἐργασία εἶναι ἡ βασική προϋπόθεση τῆς ἀνθρώπινης ὑπερέξης, διότι εἶναι ἡ πηγὴ ἱκανοποίησης τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά καὶ τὸ μέσον μὲ τὸ διοίκηση διαφοροποίησης ἀπὸ τὸ ζωικό βασιλείο.

Δύο εἶναι οἱ βασικές φιλοσοφικές τοποθετήσεις πού ἔχουν διαμορφωθεῖ πάνω στὴ σημασία τῆς ἐργασίας: ἡ μία ἀπὸ τὸν K. Marx καὶ ἡ ἄλλη ἀπὸ τὸν M. Weber· καὶ οἱ δύο προσδίδουν στὴν ἐργασία — στὸν

καπιταλισμό – δρισμένες χαρακτηριστικές άρνητικές και «θετικές» ιδιότητες. Ό Marx, παράλληλα με τη διατύπωση της θεωρίας της υπεραξίας της έργασίας τού έργατη και της συνεχούς ιδιοποίησής της άπο τόν έργοδότη με τη μορφή τού κέρδους της έργατης παραγωγής και τήν αύξηση τόν άπαιτήσεων τού έργοδότη, άνωφέρθηκε, στά οικονομικά και φιλοσοφικά του χειρόγραφα, στήν άλλοτριώση τού έργατη άπο τή σχέση του με τη μέση παραγωγής. Ό M. Weber συνέδεσε το πνεύμα τού προτεσταντισμού με τήν έργασία στή Δύση, έπενδυντάς την με τήν ενδιαγελική ιερότητα. Στά προτεσταντικά δυτικά κράτη ή άτομική άξια μετριέται με τήν παραγωγικότητα της έργασίας, ένω ή ίκανότητα τού άτομου νά κατέχει ένα καλό έπαγγέλμα είναι τό μέσο γιά τήν κοινωνική άποδοχή.

Η συνεχής έργασία με ίκανοποιητικό μισθό παρέχει στό άτομο προσωπική αύτονομια, άγοραστηκή ίκανότητα και κοινωνικό γόντρο, βοηθώντας το είτι νά άναπτυσσει τήν ίκανότητα της άντοκετμησης, που άποτελει βασική προϋπόθεση γιά νά είναι κανείς υπεύθυνος και άξιοσέβαστος πολίτης στό δυτικό κόσμο.

Ο S. Freud, χωρίς νά ξεχι διαπραγματευτει ίδιαίτερα τό θέμα της έργασίας, θεώρησε διτή ή έργασία φέρνει τό άτομο πλησιέστερα στήν πραγματικότητα, πράγμα που θεωρείται κριτήριο ψυχικά υγιονύσ άτομου.

Από τίς άποψεις τού Marx κυρίως και τού Weber προκύπτουν χαρακτηριστικές ιδιότητες της έργασίας, που είναι άμφιβολο άν προσφέρουν έκεινη τήν προσωπική ίκανοποίηση στό άτομο, ή όποια θεωρήθηκε άναγκαια, άνάμεσα σ' άλλα βασικά στοιχεῖα, γιά τή σύνθετη τού δρισμού της Ψυχικής Υγείας, δπως τέθηκε άπο τήν M. Jahoda (1958). Η άπωλεια μιᾶς τέως μορφής έργασίας δπως άντη πού περιγράφει ο Marx, δημιουργεῖ τό έρωτημα, κατά πόσο άντη μπορει νά δηγήσει στήν έκδηλωση ψυχικῶν διαταραχῶν. Μήπως ή άλλοτριωμένος βιομηχανικός έργατης ή έκεινο το μεσαίο έπιχειρησιακό στέλεχος που άγωνίζεται σκληρά γιά τήν έπαγγελματική του άνδον άποκειται σε ψυχικῆς διαταραχῆς στήν περίπτωση που άπολυθούν άπο τήν έργασία τους, που άπο τήν ίδια της τή φύση άποτελει πηγή stress;

III. άνεργία και ψυχικές διαταραχές

A. Άνασκόπηση

Η διερεύνηση τής σχέσης τής άνεργίας και ψυχικῶν διαταραχῶν περιορίζεται στή δυτική σχετικά περιορισμένη βιβλιογραφία, άφου ή άνεργία είναι μόνιμο φαινόμενο τής διτηκής οικονομίας.

Θα πρέπει νά διευκρινισθει διτη μιλάμε γιά ψυχικές διαταραχές σάν άποτέλεσμα τής άπωλειας της έργασίας και οχι γιά τήν άπωλεια έργασίας μετά άπο μιά ψυχική πάθηση. Σάν τέτοιες ψυχικές διαταραχές έν-

νοοῦμε τήν άγχωδη άντιδραση, τήν κατάθλιψη, τά διάφορα ψυχοσωματικά ένοχλήματα. Δέν άποκλείουμε τίς ψυχωσικές καταστάσεις, που μπορει νά πυροδοτηθούν ή νά υποτροπάσουν κάτω άπο τό ψυχοπειστικό γεγονός τής άπωλειας της έργασίας.

Ιστορικά, πρότος ο E. Durkheim παρουσίασε μιά ύψηη συσχέτιση μεταξύ τῶν ποσοστῶν αύτοκτονών με μερικές κοινωνικές μεταβλητές, στίς διοίτες περιλαμβάνονταν ποσοστά άνεργίας.

Υπάρχουν δύο κατηγορίες έρευνων, κυρίως στίς ΗΠΑ που άμεσα ή έμμεσα άσχολήθηκαν με τή σχέση άνεργίας και ψυχικῶν διαταραχῶν: 1) Οι έρευνες που χρητιμοποίησαν σάν δείκτες ψυχικῶν διαταραχῶν τά ποσοστά τῶν πρώτων είσαγωγών σέ ψυχιατρικά ίδρυματα, σε περιόδους οικονομικής σταθερότητας και υφεσης και 2) έπιτόπιες έρευνες σέ δείγμα πληθυσμού που περιελάμβανε άνεργα άτομα. Στήν πρώτη κατηγορία άνηκουν οι έρευνες τῶν Pollock, Komora, Clark, Mower, Malzberg και Brenner. Συγκεκριμένα, ο Pollock (1935) και άργότερα ο Malzberg (1940) διαπίστωσαν άνημένα ποσοστά πρώτων είσαγωγών σέ ψυχιατρικά ίδρυματα στήν πολιτεία τής Νέας Ύόρκης γιά τήν περίοδο 1929 μέχρι τό 1934 και 1934 μέχρι 1937, άντιστοιχα. Και οι δύο έρευνητές θεώρησαν τήν οικονομική κρίση τού 1929 σάν αιτιοπαθογενετικό μηχανισμό άδεισης τῶν ποσοστῶν τῶν πρώτων είσαγωγών γιά δλες τίς διαγνωστικές κατηγορίες. Οι Komora και Clark (1935) διαπίστωσαν έπιστη διτή τό 50% άπο δλα τά ψυχιατρεία τῶν ΗΠΑ παρουσίαζε σημαντική αύξηση τῶν είσαγωγών κατά τά κρίσιμα χρόνια 1929-32. Ο Mower (1939), άντιθετα, έπεισμανε μιά μείωση τῶν είσαγωγών στό ψυχιατρείο μάς μόνο περιοχής τού Σικάγου γιά τή χρονική περίοδο 1929-1935. Πιό σημαντική έργασία είναι έκεινη τού H. Brenner (1973), ο διποίος διερεύνησης τήν πιθανότητα τής σχέσης μεταξύ τῶν ποσοστῶν τῶν πρώτων είσαγωγών στά δημόσια και ίδιωτικά ψυχιατρεία τής πολιτείας τής Νέας Ύόρκης και τῶν ποσοστῶν τής βιομηχανικής απασχόλησης γιά τήν περίοδο 1914-1967. Ο δείκτης άντος θεωρήθηκε άξιόπιστος και ένδεικτικός τής οικονομικής κατάστασης τής πολιτείας γιά τήν περίοδο άντη. Μετά άπο μιά είδηκη έπεξεργασία τῶν χρονικῶν τάσεων τῶν ποσοστῶν τής άπασχόλησης τρέθηκαν νά συσχετίζονται άρνητικά μέτο σύνολο τῶν ψυχιατρικῶν είσαγωγών δλων τῶν διαγνωστικῶν κατηγοριών άνδρων και γυναικῶν μέτο άνοτέρου βαθμού έκπαιδευση. Γιά τά άτομα μέτο κατώτερη έκπαιδευση η συσχέτιση ήταν άρνητική, ένω γιά τίς λειτουργικές ψυχώσεις (σχίζοφρενία, μανιοκατάθλιψη) βρέθηκε μιά παρόμοια σχέση μέτο έκεινη τού συνόλου τῶν είσαγωγών. Κατά τή διάγνωση γιά άτομα μέτος ήλικιας βρέθηκε μιά θετική συσχέτιση, τήν διοία δ Brenner έρμηνει μέτο τήν έξης σκέψη: τά άτομα άντα ήσαν οικονομικά τά πιό ένεργα και άντα πού έπληγησαν περισσότερο άπο τήν οικονομική κρίση τού 1929, άρα έκεινα πού έδειξαν τή μεγαλύτερη ψυχική

εὐαισθησία στήν ἀπώλεια τῆς ἐργασίας τους, μὲν ἀποτέλεσμα τήν ψυχική νόσηση. Διαπιστώθηκε διτοί οι εἰσαγωγές τῶν μαύρων καὶ τῶν δύο φύλων παρουσιάζουν μιὰ ἀρνητική συσχέτιση μὲ τὸν οἰκονομικό δείκτη, δεῖγμα διτοί οι εἰσαγωγές τῶν ἀτόμων αὐτῶν δέν ἐπηρεάσθηκαν ἀπό τὴν οἰκονομικήν διφεροῦ. Τὸ τελικό συμπέρασμα τοῦ Brenner εἶναι διτοί δισοῦ δύψηλότερη εἶναι η κοινωνικο-οικονομική θέση τῶν δύμάδων τόσο πιό μεγάλη εἶναι η νόσηση – καὶ νοσηλεῖα τῶν μελῶν τῆς ἔξαρταί πάσι οἰκονομικούς παράγοντες.

Στή δεύτερη κατηγορίᾳ ἐρευνῶν οἱ κυριότεροι ἐρευνητές ποὺ ἀπευθύνθηκαν σὲ ἀντιπροσωπευτικό δεῖγμα ἀνέρων λευκοῦ πληθυσμοῦ, στήν πόλη τῆς Νέας Υόρκης, ἵσαν οἱ E. Ginzberg καὶ S. Ginsburg (1943), οἱ διποίοι παρομοίασαν τὴν ἀπώλεια τῆς ἐργασίας μὲ τὴν ἀπώλεια τῆς ἀγάπης ποὺ νοιώθει ἔνα παύδι διτοί ἀπορρίπτεται ἀπό τοὺς γονεῖς του. Τέτοια ἦταν η συναισθηματική ἀντίδραση τῶν ἀτόμων ποὺ ἦσαν ἄνεργοι. Οἱ ἐρευνητές αὐτοὶ ἐπεξήμαναν, μεταξύ ὅλων, ἀρκετές προσωπικές καὶ οἰκογενειακές συγκρούσεων μὲ συναισθηματὰ ἀνασφαλειας καὶ ἐλλειψης ἀντοκτήμησης, καθὼς καὶ γενικότερης ἀντιδράσεως πανικοῦ καὶ φόβου, μὲ τὴ σκέψη διτοί τὰ ἀτόμα αὐτά θά καταφύγουν στήν ἐλεμμοσύνη τῶν συνανθρώπων τους. Δέν βρέθηκαν ἕκδηλες ψυχιατρικές περιπτώσεις μεταξύ τῶν ἄνεργων.

Πρόσφατα, δύο ἐρευνες σὲ δύο διαφορετικές χώρες ἀποκάλυψαν τὴ σχέση τῆς ἀπώλειας τῆς ἐργασίας μὲ τίς αὐτοκτονίες καὶ τίς ἀπόπειρες αὐτοκτονιῶν. Συγκεκριμένα, στήν πρότη ἐρευνα, ποὺ ἔγινε στήν Ινδία ἀπό τοὺς Bagadia καὶ συν. (1976), παρακολούθηκαν 72 ἄνεργοι ἀτόμα κατά τὸ χρόνο ποὺ ἀποπειράθηκαν νά αὐτοκτονήσουν καὶ βρέθηκε διτοί η ἀπώλεια ἐργασίας «πυροδότησε» προτάρχουσες ψυχοπαθολογικές καταστάσεις. Ἡ δεύτερη ἐρευνα ἔγινε ἀπό τὸν Brodsky (1977) στήν Καλιφόρνια. «Ο Brodsky μελέτησε περιπτώσεις ἀτόμων ποὺ εἶχαν αὐτοκτονήσει κάτω ἀπό μεγάλες ψυχοπειστικές συνθήκες, ἀποτέλεσμα ἀπότομης ἀλλαγῆς στήσι συνθήκες ἐργασίας η οἰκονομικῆς καταστροφῆς η ἀπώλειας ἐργασίας.

Ὑάρχη καὶ μιὰ τρίτη κατηγορίᾳ κοινωνικοψυχιατρικῶν ἐρευνῶν ποὺ δέν διεξήχθησαν εἰδικά σὲ πληθυσμοῦ ἀνέργων ἀτόμων. Τὸ εύροιο ἀντιπροσωπευτικό τους δεῖγμα περιέλαβε καὶ ἀτόμα ἄνεργα η ὑποκείμενα σὲ συνεχῆ ἀβεβαιότητα γιά τὴν ἐπαγγελματική τους κατοχύρωση. Τέτοια ἦταν η ἐρευνα στή Midtown τοῦ Manhattan τῆς N. Υόρκης ἀπό τοὺς Langner καὶ συν. (1963), καὶ ἐκείνη τῶν Dohrenwends (1974) στή Washington Heights τοῦ Manhattan. Καὶ οἱ δύο ἐρευνητικές δύμάδες κατέληξαν στὸ συμπέρασμα διτοί διπάρχει μιὰ σχέση τῆς ἀτομικῆς κακῆς ψυχικῆς κατάστασης ἐνός ἀτόμου, ποὺ ἀνήκει στής κατετέρες κοινωνικές τάξεις τῆς δυτικῆς κοινωνίας, καὶ τῶν ψυχοπειστικῶν γεγονότων ποὺ τοῦ συμβαίνουν συχνότερα ἀπό διτοί στής ἀνώτερες κοινωνικές τάξεις. «Ετοι, στή δεκαετία τοῦ 1960 δημιουργήθηκε η σχολή

ἔρευνας τῶν ψυχοπειστικῶν (stress) γεγονότων πάνω στήν ψυχική κατάσταση τοῦ ἀτόμου.

Οἱ Holmes καὶ Rahe (1967), στήν προσπάθειά τους νά διαμορφώσουν μιὰ εἰδική κλίμακα ἐλέγχου τῆς ἐπαναπροσαρμογῆς τοῦ ἀτόμου ἀπό ἓνα ἐπώδυνο γεγονός, κατέταξαν τὴν ἀπώλεια τῆς ἐργασίας ὅγδοη μεταξύ 42 ψυχοπειστικῶν γεγονότων, ἐνῶ οἱ Myers καὶ συν. (1974) βρήκαν μιὰ θετική συσχέτιση μεταξύ συχνότητας καὶ βαρύτητας ψυχοπειστικῶν γεγονότων, τά ὅποια περιελμέναν καὶ τὴν ἀπώλεια τῆς ἐργασίας, καὶ ἀτόμων ποὺ ἀνήκαν στής κατώτερες κοινωνικές τάξεις τοῦ δείγματός τους, τά ὅποια παρουσιάζουν καὶ τὴ μεγαλύτερη ψυχιατρική συμπτωματολογία.

Οἱ Brown καὶ Harris (1978), ἐξ ἄλλου, θεώρησαν τήν ἀπώλεια τῆς ἐργασίας, ὑστερα ἀπό μιὰ περίοδο συνεχοῦς ἀπασχόλησης, σάν αἴτιο πρόκλησης καταθλιπτικῆς συμπτωματολογίας.

Οἱ Takala καὶ συν. (1979), στή Φινλανδία, σέ μιὰ ἐπιτόπια κοινοτική ἐρευνα ποὺ διεξήγαγαν σὲ πληθυσμῷ μετηλίκων τῶν δύο φύλων, διαπίστωσαν διτοί τίς περισσότερες ψυχοφυσιολογικές αἰτίασεις ἀνέφεραν ἀτόμα ποὺ βρίσκονταν σὲ χρεία η ἥσαν χωρισμένοι, συνταξιούντοι η ἄνεργοι, κάτι ποὺ διασταυρώνεται μέ διρήματα ἄλλων παρόμοιων ἐρευνών.

Τέλος, η ἀνεργία, ἰδιαίτερα στής ΗΠΑ, συνδέεται ἀμεσα μὲ τίς κοινωνικές ἐκείνες τάξεις ποὺ ποτὲ δέν κέρδισαν τίποτε ἀπό τό ἀμερικανικό θαῦμα «τῆς κοινωνίας τῆς ἀφονίας», δηλαδή τίς φυλετικές μειονότητες. Ἐπίστις συνδέεται μέ τήν κοινωνική ἀποδιοργάνωση - παθολογία, καὶ ἔμεσα μέ τήν πρόκληση ψυχικῶν διαταραχῶν (Moylan, 1968, Sackrey, 1975, Chilman, 1966, Harrington, 1962).

Πιό συγκεκριμένα, η στατιστική τῆς ἀνεργίας στής ΗΠΑ παρουσιάζει τοὺς μαύρους ἀνέργους σὲ διπλάσιο ποσοστό ἀπό τοὺς λευκούς, ἐνῶ τό ποσοστό τῶν ἐγγάμων ἀνέργων μαύρων εἶναι ἔξι φορές μεγαλύτερο ἀπό τό ποσοστό τῶν λευκῶν ἐγγάμων ἀνέργων, καθώς καὶ τά νεαρά ὅταν ἀφρικαομερικανικῆς καταγογῆς ποὺ εἶναι ὑπέρδιπλάσια τῶν λευκῶν τῶν ἀντιστοιχῶν ἡλικιῶν. Ή ἀνεργία καὶ η φτώχεια φαίνεται διτοί πλήττουν τή μαύρη οἰκογένεια δύο φορές περισσότερο ἀπό διτοί τή λευκή, ἐνῶ εἶναι γνωστό ἐπίστις διτοί τό ποσοστό τῶν μαύρων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν πού μπήκαν στή ψυχιατρικά ἱδρύματα τῶν ΗΠΑ τό 1970 ἦταν τριπλάσιο ἀπό τό ποσοστό τῶν λευκῶν γιά τίς ἡλικίες τῶν 25-34 καὶ διπλάσιο γιά τίς ἡλικίες τῶν 18-24 χρόνων. Τό μόνιμο πρόβλημα τῆς ἀνεργίας τῶν ἀμερικανικῶν μεγαλούπολεων διένεσται μέ τήν ἀφιξή νέων, ἐστοπεικῶν η ἔξωτερικῶν, μεταναστῶν. Σέ μιὰ σχετική πρόσφατη κοινωνικο-ψυχιατρική ἐπιτόπια ἐρευνα σὲ δεῖγμα 225 Ἐλλήνων, νέων (πρόσφατον), παλαιῶν καὶ Β. γενεάς μεταναστῶν, στήν πόλη τῆς N. Υόρκης, μεταξύ ἄλλων διαπίστωθηκε διτοί τό 19,6% τῶν νέων μεταναστῶν ἦταν προσωρινά ἀνεργοί, ἐνῶ η δύμάδα αὐτή παρουσίασε καὶ τή μεγαλύτερη ψυχο-

παθολογία (Μαδιανός, 1978). Τό παράδειγμα των Έλλήνων νέων μεταναστών δέν θά πρέπει νά διαφέρει και πολύ άπό την περίπτωση κάθε νέου μετανάστη που χωρίς ή με έλαχιστα έπαγγελματικά έφόδια ζητάει έργασια και έκτιθεται στό stress τού ξένου πολιτιστικού περιβάλλοντος.

B. Άνεργία και ψυχικές διαταραχές στόν ελληνικό πληθυσμό

Στή χώρα μας δέν διερευνήθηκε μέχρι σήμερα άμεσα η έμμεσα ή σχέση άνεργίας και ψυχοκοινωνικένδεινης επιπτώσεων της στο άτομο. 'Υπάρχουν δύος ένδειξεις για τό μέγεθος του προβλήματος, διότι: 1) Η άνεργια ή πάρτη τό κυριότερο αίτιο γιά τη μετανάστευση 900.000 Έλλήνων στήν Δ. Εύρωπη (Φίλιας, 1974), (Κουναλάκη, 1979), έτσι ώστε τά άτομα αυτά νά έκτιθενται στίς stress καταστάσεις πού συνεπάγεται ή μετανάστευση. 2) Η άστυφλία και ο δυνορκεαλισμός τής Πρωτεύουσας, μέ τη σημειρινή ή ποβαθμισμένη ποιότητα τῶν συνθηκών διαβίωσης τῶν κατοίκων της, είναι προϊόν της άνεργίας και της ήλεψης εν καιριόν γιά ήπασχόληση στήν επαρχία μέ άποτελέσμα τήν ήπερπροσφορά έργασιας στίς άστικες περιοχές και τήν άνεργια (Φράγκος, 1975) η συχνή ήπαγγελματική μετακίνηση (Κασιμάτη, 1977), πράγμα πού άδηγει τό άτομο στήν άναπτυξη συναισθήμάτων ανασφαλείας, δπως προέκυψε άπο άλλες ειδικές ήπειροι. Ή γενικότερη σε βάθος μελέτη τού προβλήματος έχει τίς έγγενες δυσκολίες της. Ή στατιστική τής άνεργίας στή χώρα μας προέρχεται άπο έπιστημες πηγές και άφορά άτομα πού ήγγραφονται σάν άνεργους στόν ΟΑΕΔ, έτσι δέν περιλαμβάνονται οι πτυχιούχους άνωτάτων σχολῶν πού ζητοῦν έργασια ή άτομα πού γιά δυοποδήποτε λόγο δέν ήγγραφονται στόν ΟΑΕΔ. Ή στατιστική ήπαγγερή τού 1971 έδειξες δότι τά άτομα, πού τήν έβδομάδα τής ήπαγγερής ήσαν χωρίς έργασια η έργασιθηκαν λιγότερο άπο 10 ώρες και ζητούσαν έργασια, ήσαν λιγότερα άπο έκεντα τής ήπαγγερής τού 1961, κι αυτό γιατί στή δεκαετία 1961-1971, 900.000 άτομα μετανάστευσαν, άτομα πού άποτελούσαν ένεργο οίκονομικά δυναμικό (Φράγκος, 1975).

Ό Πίνακας για παρουσιάζει τούς δείκτες άνεργον στη χώρα μας για τα χρόνια 1974-1979. Παρουσιάζει και μέιωση τού δείκτη κατά τούς καλοκαιρινούς μήνες, άποτέλεσμα πολλών ευνάριακων άπασχολήσεων, ένων δ' μέσους έπιπλης σταθερής για τα χρόνια 1974-1978 φαίνεται γά παραπέντε σταθερός στα ίδια έπιπλην

Από την έρευνα της απάσχολήσεως πού πραγματοποιήθηκε σε άστικές και ήμαστικές περιοχές της χώρας κατά το έτος 1978 άπό την ΕΣΥΕ σε 107.415 νοικοκυριά προκύπτει ότι 35.504 άτομα (το 2% του συνολικού οικονομικού ένεργου δυναμικού) βρέθηκαν άνεργα. Ή δηλαδίκιν 30-34 έτῶν για τούς άνδρες και 20-24 έτῶν για τις γυναίκες παρουσιάσεις τά μεγαλύτερα ποσοστά άνεργων άτομων άπό τις άλλες

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 *Λείκτης ἀνέρων*

Bágn: Mégos έτήσιος 1964 ≈ 100,0

Μήνας	1974	1975	1976	1977	1978	979
Ιανουάριος	56,8	76,6	74,7	66,0	77,9	85,0
Φεβρουάριος	54,7	76,5	73,4	60,2	69,3	77,1
Μάρτιος	50,1	70,5	64,1	51,5	55,5	63,0
Απρίλιος	42,5	63,9	44,6*	35,5	46,3	43,0
Μάιος	34,6	52,1	29,6	26,7	31,4	29,5
Ιούνιος	28,4	40,8	25,9	26,1	29,4	28,4
Ιούλιος	28,1	37,7	26,6	27,6	31,3	28,4
Αύγουστος	30,0	36,8	26,3	29,6	30,7	
Σεπτέμβριος	31,4	37,8	27,8	31,0	32,1	
Οκτώβριος	36,3	39,6	29,9	35,1	37,7	
Νοεμβρίος	45,3	49,7	45,0	52,3	58,4	
Δεκέμβριος	63,6	65,4	59,2	70,8	72,6	
Μέσος έτους	41,8	51,0	39,4	42,7	47,7	

1. α) Ο δεικτής άνεργων και ο διάρθρωσης άνεργων προέρχονται από στοιχεία του "Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ)".
β) Από τον Ιανουάριο 1977, στους σχετικούς πινακίς κανονισμών από τους άνεργους μόνο δύο άπειρθνονται για άνεργοις έργωσας (έγγραφων ή όχι άνεργους) στην Γραμματική Απασχόλησης του ΟΑΕΔ.
2. Από τον Απρίλιο 1976, η έγγραφη τῶν άνεργων ίσχυε μόνο για ένα μήνα, ενώ μεχρι τό Μάρτιο 1976 ίσχυε για τρία μήνες.
Π.γ.ν.: ΕΥΣΕΒ

διμάδες ήλικιδων, ένω τό 48,7% και τῶν δύο φύλων παρέμεινε χωρίς έργασία γιά διάστημα ξεως δύο μῆνες, 57% και 37% στους ἀνδρες και γυναῖκες, ἀντίστοιχα. Αξιζει νά σημειωθεί δτι 42% ἀπό τις γυναῖκες τοῦ δείγματος τῆς ΕΣΥΕ παρέμειναν ἀνεργες γιά διάστημα περισσότερο ἀπό ἔξι μῆνες. Ή μεταβλητή τοῦ χρόνου κατά τὸν δόποιο τὸ ἄτομο παραμένει χωρίς έργασία παιζει σημαντικό ρόλο στὴ σοβαρότητα και ἡ χρονιότητα τῶν ψυχικῶν διαταραχῶν ποὺ εἶναι διαταραχή τοῦ νά ἐκδηλωθοῦν σ' ἔνα ἀνεργο ἄτομο. Η πιθανότητα γιά μιά αὔξηση τῶν ποσοστῶν τῆς ἀνέργειας καὶ στὴ χώρα μας εἶναι μεγάλη, ἀν δεχθοῦμε τὴν πρόβλεψη τοῦ Δ. Καράγιωργα σύμφωνα μὲ τὴν γάλη διάστημα δέκα χρόνων ή Ἐλλάδα θά χρειαζόταν πάντα νά ἀπό 1.000.000 ἀπασχολήσεις γιά νά ἀπορροφηθεῖσι τοὺς ἀνέργους δλων τῶν τομέων τῆς οἰκονομίας και ἐκεῖνο τό ἐργατικό δυναμικό ποὺ ἐργάζεται στὸ ἔξτητοκό, πράγμα στὸ ὅποιο δύσκολα μπορεῖ νά ἀνταποκριθεῖ νά σημειωνή οἰκονομία.

IV. Συζήτηση=Συνπεράσματα

Συνοψίζοντας τά προηγούμενα, μποροῦμε νά συμ-
περάνουμε ὅτι:

1) Πάινεται πως ούπαρχει μιά σχέση μεταξύ τών εισαγωγών σε ψυχιατρικά ίδρυματα τών ΗΠΑ και τήσης οίκονομικής διφερής σε μιά περιοχή δύο περιλαμβάνεται και ή αύριον. Οι σχετικές έρευνες βασίστηκαν

πάνω στή μεθοδολογία τῶν ποσοστῶν τῶν πρώτων εἰσαγωγῶν ἡ όποια περιέχει ἀρκετά προβλήματα καί, τό κυριότερο, ἀφορᾶ περιπτώσεις ψυχικῆς ἄρρωστων, τῶν όποιων ἡ κατάσταση δὲν ἐπέτρεπε τὴν παραμονή τους στὴν κοινότητα, χωρὶς νά ὑπολογίζονται ἐτσι οἱ «περιπτητικές» περιπτώσεις τῶν ἀνέργων ἀτόμων πού ὑποφέρουν ἀπὸ ψυχικῆς διαταραχῆς ἄγχους, κατάθλιψης καὶ ψυχοσωματικῶν ἔνοχλημάτων. Ἐκεῖνο λοιπόν πού δόηγεται τὰ ἄτομα αὐτά στὸ ψυχιατρεῖο εἶναι ἡ οἰκονομική διφεση ἡ ἡ οἰκονομική δυσπραγία τῆς οἰκογένειάς τους, πού δόηγεται στὴ λύση τοῦ ἐγκλεισμοῦ τοῦ ἄρρωστου μέλους της στὸ ἰδρυμα.

Ὑάρχει καὶ ὁ σημαντικός παράγοντας τοῦ βαθμοῦ ἐπέκτασης τοῦ συστήματος ὑπηρεσῶν ὑγείας, πού ποικίλλει ἀπὸ περιοχὴ σὲ περιοχὴ, καὶ ὁ πολιτιστικός παράγοντας τῆς ἀποδοχῆς ἡ δχι ἀπὸ τὸ κοινὸν τῆς χρησιμότητας τῆς ψυχιατρικῆς στὴ θεραπεία τοῦ ψυχικᾶ ἄρρωστου.

2) Οἱ ἐρευναὶς πού ἀφοροῦσαν τὴν ἐπικράτηση τῆς ψυχικῆς ἄρρωστιας σὲ ἀντιπροσωπευτικά δείγματα πληθυσμῶν ἐδέξαν μιά φανερή σχέση μεταξὺ ψυχικῶν διαταραχῶν, ἄγχους, ψυχοσωματικῶν αἰτίασεων καὶ ἀπόλειας ἐργασίας ἡ ἐπαγγελματικῆς ἀβεβαιότητας, πράγμα πού δικαιολογεῖ τὴν ἀπόφαση τῶν ἐρευνητῶν νά κατατάξουν τὴν ἀνεργίαν στὴν κατηγορία τῶν ψυχοπειστικῶν stress γεγονότων.

3) Οἱ μεταβλητές τῆς φυλετικῆς καταγωγῆς τῆς ἴδιότητας τοῦ νέου (πρόσφατον) μετανάστη προσδιορίζουσαν τὴν περιθωριακότητα τοῦ ἀτόμου καὶ τὴν κοινωνική ταξική του θέση στὸ δυτικό κόσμο· αὐτή ἡ θέση καθορίζει τὴν πιθανότητα ἀνεργίας-οἰκογενειακῆς ἀποδογράνωσης με μεγάλα ποσοστά διαζυγίων μεταξύ ἀνέργων μαρόνων στὶς ΗΠΑ καὶ ψυχοπαθολογίας. «Ο ἀποπαθογενετικός λοιπόν μηχανισμός τῶν ψυχικῶν συγκρούσεων στὸ ἀνεργοῦ ἄτομο ἔξαρται:

(α) Ἀπὸ μερικές ἀτομικές κοινωνικές μεταβλητές, δηπος ἡ ἥλικια, ἡ φυλετική καταγωγή, ἡ οἰκογενειακή κατάσταση, ἡ κοινωνική τάξη. Οἱ τέσσαρες αὐτές μεταβλητές φαίνεται διτὶ ἀποτελοῦν προϋποθέσεις γά τὴν πιθανότητα ἀνεργίας καὶ, ἔμεσα, γά ψυχικές διαταραχές. (β) Ἀπὸ τῷ δομή πτωτῆς προσωπικότητας τοῦ ἀνέργου, διότι μιὰ ἄρτια προσωπικότητα μπορεῖ νά περιορίσει τὴν πιθανότητα γένεσης ψυχικῶν συγκρούσεων, ἡ ἀκόμη καὶ τὴν πιθανότητα μιᾶς ἡδη προϋπάρχουσας ψυχικῆς ἄρρωστιας πού βρίσκεται σὲ διφεση δισο χρόνο τὸ ἄτομο ἐργάζεται. (γ) Ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ φύση τῆς ἐργασίας. Ἡ ἀπόλεια μιᾶς ἐργασίας πού ἔχει τὸ χαρακτήρα τῆς τιμωρίας, πού ἀλλοτριώνει τὸ ἄτομο ἡ πού τὸ ἔχαθλιώνει, εἶναι πολὺ πιθανό νά θεωρηθεῖ εὑνεργετική ἀπὸ τὸν ἐργαζόμενο, μακροπρόθεσμα δημος μπορεῖ ἡ κακή οἰκονομική του κατάσταση νά τοῦ δημιουργήσει ψυχικές συγκρούσεις. Ἀντίθετα, μιὰ ἐργασία πού προσφέρει κίνητρα γιά ψυχοσυναίσθηματικές ἱκανοποιήσεις, δηλαδή συντροφικότητα, ἀνάπτυξη ἐπαγγελματικῶν ἐπιδεξιοτή-

τῶν καὶ πού εἶναι τὸ μέσο προσωπικῶν καὶ συναισθηματικῶν ἐπενδύσεων γά κοινωνική ἄνοδο, εἶναι βέβαιο ἡ ἀπόλεια της νά θεωρηθεῖ σάν κοινωνική ἀπόρριψη καὶ νά πάρει τὸ χαρακτήρα τῆς προσωπικῆς κρίσης μέ ἐκδηλώσεις πανικοῦ ἡ μέ κινδύνον αιντοκαταστροφῆς, κάτι πού πράγματι συνέβη τὸ 1929 στὴ Νέα Υόρκη καὶ σὲ ἄλλες μεγάλες πόλεις τῶν ΗΠΑ. Οἱ βασικοὶ ψυχοδύναμοι μηχανισμοὶ σ αὐτή τὴν κατάσταση εἶναι: i) ἡ ἐνδοβολή (introgession), «έσωτερικοποίηση» τοῦ χαμένου ἀντικειμένου πού στὴ συγκεκριμένη περιπτωση εἶναι ἡ ἐργασία, προκειμένη νά ἀντιμετωπισθεῖ τὸ ἄγχος τῆς ἀπόλειας, μέ ἀποτέλεσμα δημος τὴν ἐμφάνιση κατάθλιψης πού μπορεῖ νά πάρει ἀπρόβλεπτες διαστάσεις καὶ ii) ἡ ματαίωση, μέ ἀποτέλεσμα τὴν ἐπιθετικότητα τοῦ ἀτόμου ἐνάντια στοὺς ὑπαίτιους πού προκλήσαν τὴν ἀπόλεια τῆς ἐργασίας του. (δ) Ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικά τῆς ἀνεργίας. Μιὰ συχνὴ ἀλλαγὴ τῶν ἀπασχολησεων ἐπιφέρει στὸ ἀτόμο μιὰ ἔξοικείωση μέ ἀντή τὴν ἴδια τὴν πιθανότητα τῆς ἀπόλειας, ἐνῶ μιὰ ξαφνική ἀπόλεια τῆς ἐργασίας, δημερατεῖ, στορεῖται ἀπὸ μιὰ μακροχρόνια εὐδόκιμη παραμονή σε

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. Η αἰτιοπαθογενετική σχέση διαφόρων παραγόντων (μεταβλητῶν) μέ τὴν πρόκληση ψυχικῶν διαταραχῶν σ' ἓνα ἄνεργο ἄτομο

Μεταβλητές	Ίδιαίτερα χαρακτηριστικά	Α π ω λ ε ι α	ἐ ρ γ α σ ι α
Ηλικία	Μαδροί	+	+
Φυλετική καταγωγή		+	+
Οίκογ. κατάσταση	Ἐγγαμοί	+	+
Κοινων. τάξη	Κατώτερη	+	+
Προσωπικότητα	Φυσιολογική	—	+
	Παθολογική	—	—
	Παθολογική μέ ἐκδηλες ψυχικές διαταραχές	+	—
Ἐργασία	1. Δημιουργική μέ ὑψηλή κίνητρα καὶ μέ ψυχο-συναισθηματικές ἵκανοποιήσεις (συναισθηματικές διασφάλισης καὶ συντροφικότητας)	+	—
	2. Μονιμή	—	—
	3. Ἀναγκαστική μέ στοιχεῖα ἀλλοτριώσης τῆς θεραπείας τὸν δυνατότηταν τοῦ ἐργαζομένου	—	±
Ἀνεργία	1. Συχνή, μικρής διάρκειας	—	—
	2. Μακροχρόνια	—	+

αὐτήν, είναι πολύ πιθανό νά δόηγησε τό ατομο στήν έκδηλωση έντονων ψυχικών διαταραχών. Η χρονιότητα έπισης της άνεργίας μέ την δξινση τῶν οίκονομικῶν προβλημάτων είναι βέβαιο ότι παίζει σημαντικό ρόλο στήν έμμεση έκδηλωση ψυχικών διαταραχών.

Ο Πίνακας 2 παρουσιάζει τήν αιτιοπαθογενετική σχέση δλων αυτῶν τῶν παραγόντων μέ τίς ψυχικές διαταραχές σ' ἔνα άνεργο ατόμο.

Η διαμόρφωση μιάς σωστής κρατικής κοινωνικής πολιτικής περιορισμό τής άνεργιας και τής κοινωνικής παθολογίας πού προκαλεῖται από αυτήν πρέπει νά περιλαμβάνει, σάν προϋπόθεση, τόν έλεγχο δλων τῶν παραπάνω παραγόντων πού παρεμβαίνουν στήν έπικράτηση ψυχικῶν διαταραχῶν.

Η πρόληψη τῶν αιτίων τῆς άνεργίας στόν οίκονομικά άνεργο πληθυσμό ἀποτελεῖ και ἔξαλεψη μιάς πηγής stress και ψυχικῶν διαταραχῶν. Η ψυχοθεραπευτική, πάλι, προσέγγιση τού άνέργου ατόμου, πού καταφέγγει στής ψυχατρικές κοινωνικές δημοσιείες, πρέπει νά υπολογίζει τή σημασία δλων αυτῶν τῶν παραγόντων στή βαρύτητα τῆς άνάπτυξης ψυχικῶν συγκρούσεων και νά προσπαθεῖ νά ένεργοποιήσει τίς λανθάνουσες ικανότητες τού ατόμου.

Συμπερασματικά, διαπιστώνεται ότι ἔνα κοινωνικό ἀστικό κακό, ή άνεργια, προξενεῖ ἔνα δεύτερο, τίς ψυχικές διαταραχές, μέσα ἀπό μᾶλλον πολύπλοκους μηχανισμούς, γιά νά έπιβεβαιωθεῖ γιά μιά ἀκόμη φορά ἡ διαλεκτική σχέση τῶν κοινωνικῶν και ψυχολογικῶν φαινομένων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Bagadia, V., Chadiyal, H., Mankudi, R. (1976), «Unemployment and Attempted Suicide: A Comparative Study of 72 Unemployed and 123 Employed Cases of Suicidal Attempt», *Ind. J. Psychiatry*, 18,2, 131-139.
2. Brenner, H. (1973), *Mental Illness and the Economy*, Cambridge, Mass. Harvard Univ. Press.
3. Brodsky, C. (1977), «Suicide Attributed to Work», *Suic. Threat. Behav.*, 7, 4, 216-225.
4. Brown, G., Harris, T. (1978), *Social Origins of Depression. A Study of Psychiatric Disorder in Women*, Tavistock, London.
5. Chilman, C. (1966), *Growing up Poor*, Dept. of HEW Washington D.C.
6. Dohrenwend, B.S., Dohrenwend, B.P. (1974), *Stressful Life Events. Their Nature and Effects*, J. Wiley, New York.
7. Durkheim, E. (1951), *Suicide*, New York Free Press.
8. ΕΣΥΕ (1978), *Έρευνα Απασχόλησεως*, Αθήναι.
9. ΕΣΥΕ, (1979), *Μητριαὶ Στατιστικό Λελτίο*, Οκτώβριος, T. 24, Αθήναι.
10. Φιλίας, B. (1974), *Προβλήματα Κοινωνικοῦ Μετασχηματισμοῦ*, Παπαζήσης, Αθήναι.
11. Φράγκος, Δ. (1975), «Η έσωτερη μετανάστευση κατά τήν περίοδο 1966-1976», *Ἐπιθ. Κοιν. Έρευν.*, 23, 119-132.
12. Freud, S. (1927), *The Ego and the Id*, London, Hogarth Press.
13. Ginsburg, S. (1963), *A Psychiatrist's Views on Social Issues*, Columbia Univ. Press, New York.
14. Ginzberg, E. (1943), *The Unemployed*, Harper, New York.
15. Harrington, M. (1962), *The Other America*, McMillan, New York.
16. Hollingshead, A., Redlich, F. (1958), *Social Class and Mental Illness*, J. Wiley, New York.
17. Holmes, T., Rahe, R. (1967), *The Social Readjustment Rating Scale*, J. Psychosom. Res. 11, 213-218.
18. Jahoda, M. (1958), *Current Concepts of Positive Mental Health*, Basic Books, New York.
19. Καράγιαργας, Δ. (1965), *Ἔποχές*, 23, 44-45.
20. Kassimati, K. (1979), «Industrial Movements in Greek Industry», *Greek Rev. Social Res.*, 29, 127-140.
21. Komora, P., Clark, M. (1935), «Mental Disease in the Crisis», *Mental Hygiene*, 19, 289-301.
22. Κουναλάκη, Α. (1979), *Προβλήματα προσαρμογῆς παλιννοστούντων μεταναστών*, Συνέδριο Προληπτικής Ψυχιατρικής, Κέντρο Ψυχικής Υγειας, Αθήνα, Δεκέμβριος.
23. Langer, T., Michael, S. (1963), *Life Stress and Mental Health. The Midtown Manhattan Study*, Vol. II, Free Press, New York.
24. Μαδιανός, M. (1978), «Ο παράγον τῆς πολιτιστικῆς ἀλλαγῆς εἰς τήν ψυχατρικήν υγείαν τῶν μεταναστών», 80 Πανελλήνιο Συνέδριο Νευρολογίας-Ψυχιατρικής, Θεσσαλονίκη, Νοέμβριος.
25. Malzberg, B. (1940), *Social and Biological Aspects of Mental Disease*, NY State Hospital Press, New York.
26. Marx, K. (1952), *Theories of Surplus Value*, Int. Publishers, New York.
27. Marx K. (1964), *Economic and Philosophic Manuscripts of 1844*, Int. Publishers, New York.
28. Mowrer, E. (1939), «A Study of Personal Disorganization», *Am. Soc. Rev.*, 4, 475-487.
29. Moynihan, D.P. (1968), *On Understanding Poverty*, Basic Books, New York.
30. Myers, J., Lindenthal, J., Pepper, M. (1974), «Social Class Life Events and Psychiatric Symptoms in Dohrenwend», B.S., Dohrenwend, B.P. (Ed.), *Stressful Life Events*, J. Wiley, N. York.
31. Pollock, H. (1935), «The Depression and Mental Disease in New York State», *Am. J. Psychiat.*, 41, 736-771.
32. Sackrey, C. (1975), *The Political Economy of Urban Poverty*, Norton, New York.
33. *Statistical Abstracts of USA* (1974), U.S. Dept. of Commerce, Bureau of Census, Washington D.C.
34. Stead, W. (1942), *Democracy against Unemployment*, Harper, New York.
35. Takala, J., Rakkolainen, V., Salminen, J., Sievers, K. (1979), «Mental Health in the Middle-Aged Population», *Acta Psychiat. Scand.*, 59, 3, 294-305.
36. Weber, M. (1958), *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*, Scribners, New York.